

A RUTÉNFÖLD TÖRTÉNETÉBŐL.

A Ruténföld vagy Kárpátalja, mint a Kárpátmedence északkeleti kerete ezeréve Magyarországhoz tartozott. Csúpan kétszer volt kivétel. Mohács után a Diploma Leopoldinum-ig (1691) több-kevesebb területi változással az erdélyi fejedelemséghez csatoltatott.¹⁾ A világháború után a csehszlovák köztársaságban maradt húsz évig. Hiábavaló nemzetpolitikai küzdelmének 1939 márciusa vetett véget.

A kárpátaljai rutének történelmét, művelődési és közjogi szempontból, három korszakra oszthatjuk. Miután Kárpátaljáról legújabb időben sok téves és céltudatosan hamis történelmi ábrázolás látott napvilágot, a magyar-rutén történelmi kapcsolatok első korszakáról alaposabb adatokkal szolgálunk.

Magyarországot még a honfoglalás utáni századokban is széles határsáv, vad őserdőöv vette körül. Az országot gyepűelve és gyepű-vonala védte. Az idők folyamán a népesedés ezeket a területeket is meghódította. Hogy a gyepük védelmi értéke le ne romoljon, belülről a perem felé mozgott a települők árja. Belsőszorosodott azonban, hogy a Vihorláthegység vonalán innen, a Labore, Ung és Latorca völgyében a XIV. századig településnek semmi nyoma sem található. Délebbre a magyar néptalaj szláv elemekkel keveredett. A XIII. (?) és XIV. században kezdődik a rutének betelepítése. Ezeket lengyel területről hozták be (és maguktól is jöhettek, „szivárogtak“) kenézek és soltészek vezetése mellett. A földesurak szívesen fogadták fel az igénytelen jobbgyokat. Ez a folyamat a XVII. századig tartott. A lengyelek nem egyszer éltek Bécsben panasszal, hogy megakadályozzák „Galícia“ elnéptelenítését.²⁾

¹⁾ L. Lukinich Imre: Erdély területi változásai, 1918. Budapest.

²⁾ Hóman—Szekfü: Magyar Történet, 1935. Budapest. II. kötet, 291—2. lap. „A máramaros—bereg—ungmegyei oláh telepítéssel egyidőben, a XIV. század elején indult meg Máramaros tiszajobbparti részének s a

A különböző vidékekről idekerült rutének máig megőrizték eredeti jellegüket. Ezt nyelvükben tartották meg, mely kb. három csoportra és 14 nyelvjárásra oszlik. Ebből a tényből az összehasonlító nyelvtudomány fényt deríthetett a hazai rutének bevándorlás előtti elhelyezkedésére. A Tisza forrásvidékének máramarosi huculjai a Kárpátok közvetlenül túlsó oldaláról, Bukovinából származnak. Északnyugat felé, a máramarosi, beregi, ungi boják a szomszédos halicsi huculokkal rokonok. A zempléni, sárosi és szepesi lemákok szintén a Kárpátok túlsó, galíciai oldaláról valók. Az Alföld peremén, a magyar rutén nyelvhatáron lakó dolisnyánok (síkföldiek) nyelvjárása azonban eltér a főntnevezetektől és nem található közvetlenül a Kárpátok túlsó lejtőjén, hanem távolabb, valószínűleg Podoliában és Volhíniában fekszik őshazájuk. Telepítésük a gypü-vonaltól a határ irányában történt. Ezek a rutének tehát a legrégebbek az ország területén.³⁾

A Ruténföld völgyei mind a medence felé nyílnak. Közlekedésük egymás között, a magas hegységek miatt, nagy akadályokba ütközik. A rutén nép élettere nem egységes, az Alföldnek sok kisebb ága és a völgyek termő alja különböző irányba fejlesztette közösségüket. A rutén művelődés történetének sok vonását ebből az emberföldrajzi adottságból kell megértenünk.⁴⁾ A betelepített rutének Magyarországra tehát nem jöttek nagyobb csoportban, politikai szervezetben — „nemzetként“ — hanem a XIII—XIV. századtól kezdve különböző időkben és különböző helyekről, kisebb-nagyobb egységekben szállították őket a vállalkozók, így előfordult, hogy sok esetben a falunak papja sem volt, aki ilyen életsíkon a művelődés, a tudomány, a nemzeti öntudat képviselője. Petrov, az „uhoroszok“ legkiválóbb ismerője, akit nem vádolhatunk magyarbarátsággal, hiszen Prága szolgálatában állott, a kárpátoroszok politikai történetéről, a hajdani „Nagyukrámaról“ írja, hogy az csak illúzió, csak délibáb. „Ámde

szomszédos Bereg megye keleti felének benépesítése Halicsból és Podoliából érkező rutén parasztokkal és földművelőkkel, kiknek ivadékai azután a XVII—XVI. században nyugat felé Ung, Zemplén, Sáros megyék korábban magyarlakta vidékeire is áthúzódtak . . .“ „betelepítésük nem katonai céllal történt, tehát autonóm szervezetük sem alakulhatott ki.“ — Településtörténetre vonatkozóan I. Kniezsa István: *Archivum Europae-Centroorientalis*, (1938), Tome IV. fasc. 1—3. 309. 1. — Bonkáló Sándor: *A kárpátalji rutén irodalom és művelődés*, 1935. Budapest. — Idem: *Die ungarländischen Ruthenen, Ung. Jahrbücher*, 1921. I. kötet.

³⁾ Bonkáló idézett m. 5—7. 1. — Tagányi Károly: *Gypü és Gypüelve*. 1913, Magyar Nyelv, IX. — Hodinka Antal: *L'habitud, l'économie et le passé du peuple ruthéne au sud des Carpathes*, *Revue des Études Hongr. et Finno-Ougriennes*, II. évf. — H. I. Bidermann: *Die ungarländischen Ruthenen, etc.* 1862. Innsbruck.

⁴⁾ L. Lehoczky Tivadar: *Bereg vármegye monográfiája*, 1881. Budapest. — Jiri Král: *Die anthropogeographische Durchforschung der Slowakei, etc.* 1932., Bratislava. (Bibliogr. I) — Kniezsa István: *A tót-lengyel költözők pásztorkodás magyar kapcsolatai*. 1934. Népélet.

ez az álomkép nemcsak hazug és haszontalan, hanem káros is.. mert meddő munkára kárhoztatja a kutatót és... mert a múlt képzelt hősei elfedik a kutatók szeme elől az igazi kárpátorosz hőst, a kárpáti orosz népet.“⁵⁾)

Ennek a népnek nem voltak mágnásai, befolyásos és gazdag nemessége vagy városi polgársága. Azok, kik a jobbágysorsból felküzdötték magukat, kivétel nélkül beolvadtak a magyar nemességbe. A rutén: falun élő, szántó-vető, favágó és pásztorkodó nép volt sokáig, „mely két egyformán lenézett elemből állott, a parasztokból és a papokból, kiket az urbáriumok megvetően „batykóknak“ (botykones) neveztek“.⁶⁾

A rutének történelme nem gazdag eseményekben. Elég volt azonban egy megmozdulásuk is, hogy feledhetetlenül beírják nevüket a történelem könyvébe: azóta Rákóczi Ferenc hűséges népe. Nagy jelentőségű volt még csatlakozásuk Rómához, nemcsak egyházi, hanem kulturális és politikai szempontból is.⁷⁾ Sohasem fordultak a magyarsággal szembe. Az 1913-i máramarosszigeti perben a pánszlávizmus üzelmei váltak ismeretessé, amint azok

5) Petrov-idézet Bonkáló szerint. — Hasonlóan Hodinka Antal: A munkácsi görögkatolikus püspökség története, 1909. Budapest. „ . . . hogy honfoglaló őseinkkel rutének is jöttek, nem fogadhatjuk el, mert ez állítást egyetlen adat sem támogatja, ellenben minden ellene szól.“ (64. 1.) Ezzel szemben a régi dicsőségről álmodozva ír, legújabbban: Dr. B. Krupnycky: „Kárpátukránia rövid történelmi áttekintése“ (németül). Nation und Staat, 1938. XII. November. 73. és köv. 1. Természetesen vad magyargyűlölettel. — Egy nevetségesen rosszakaratú közlemény is jelent meg „Kárpát-Ukrániáról“. Eszerint az ukránok-rutének már a honfoglalás előtt mai hazájukban laktak. Amikor a besenyők elől menekülve a magyarok ukrán útmutatással átlépték a Kárpátok hágóit, az ukránok őket itt gyarmatosítás céljából letelepítik. A Felsőtisza vidékén itt élnek Béla idejéig barlangokban! A magas ukrán kultúra befolyása alatt állanak és az udvarnál: a király főtisztviselőivel csak ukránul beszél! Végül is megtörik ez a kultúra a magyarok XII. századbeli latinizáló(!) politikája következtében. Ádáz harcba indulnak az ukránok szabadságuk kivívásáért: de a hősíket, „Juri Dowzi“-t (Dózsa Györgyöt) a magyarok 70.000 ukrán-rutén paraszttal együtt felkoncolják. így megy ez a szörnyűség tovább, a szlovák Kossuth Lajostól, a „felkelés inscinálójától“ és az ezt megdicsőítő szerb Petrowycztól (*Petőffi!*) az „ártatlan Paschkywetsch-ig“. — A szabadságharc után a magyarok „sóvárogtak a bosszúállás után“ 1. fönt, Krupnycky szerint, Nation und Staat, 74. 1. — A magyarok azon törekedtek, hogy a „bűdös rutént“ elnyomhassák, stb., stb. L. Völkischer Beobachter 1938. december 7. száma (265. sz. 4. old.) — Az ilyen irányú nemzetiségi politikáról 1. G. J.: A Dunamedence évszázados geo- és ethnopolitikája, az Ország Útja, 1939. III. évf. 3. sz. 167. 1.

⁶⁾ Szekfü id. m. III. köt. 279—280. 1. és Bonkáló, id. m. 6—7. 1.

⁷⁾ Az Unió történetére vonatkozóan: J. Fiedler: Beiträge zur Geschichte der Union der Ruthenen in Nordungarn, 1862. Wien. — Szekfü: id. m. IV. kötet 263. 1. Először a lengyelországi rutének egyesülnek (1595-ben), majd a hazaiak is 1642-ben. Befejezést nyert e mozgalom 1771-ben. — Hodinka A.: II. Rákóczi Ferenc és a Gens fidelissima“, 1937, Budapest.

vallási célkitűzések (pravoszlávia) mögé rejtőztek.⁸⁾ A kiegyezés utáni években elviselhetetlenné vált a zsidók üzérkedése ezen a földön is. A kormány segélyakció menesztését határozta el. Egan Ede feláldozta magát a rutén nép emberibb élete érdekében. A kormány segítsége célt nem ért. Elkésett. Bartha Miklós Kazárföldje áldozatát követelte.⁹⁾

Ilyen előzmények után következett be a Ruténföld történelmének második szakasza.

Az elszakadás mozgalma nem hazai földön, hanem az Egyesült Államokban cseh propaganda és rábeszélés eredményeként keletkezett. A világháború vége felé, 1918 májusában érkezett Masaryk Amerikába.¹⁰⁾ Érintkezésbe lépett az egyesült államokbeli rutének vezetőségével. Azok körülbelül 300.000 lelket számlálhattak összesen. A cseh propaganda első hatása szükségessé tette a Ruszin Nemzeti Tanács állásfoglalását. Homesteadben határozatilag kimondták, hogy 1. a kárpátaljai ruszinok teljes függetlenséget tartoznak kapni. Ha ez nem lehetséges, akkor 2. egyesüljenek galíciai és bukovinai testvéreikkel. Ha ez is keresztülvihetetlen, akkor teljes autonómiát kell kapniok.

Két körülményt kell tehát szemünk előtt tartanunk. Először is említés sem történik arról, hogy a rutének a létesítendő csehszlovák köztársasághoz csatlakozni akarnak. Másodsor, hogy az autonómia követelésénél meghatározott államot nem jelölnek meg, amelynek keretén belül érvényesülhetne az: mert hallgatólagosan bár, de Magyarországnál való maradásuk mellett döntöttek! Azonban, félévi cseh propagandisztikus munka előkészítette a talajt a teljes elszakadás részére. 1918 november 12-én dr. Zsatkovics Gergely a Ruszin Nemzeti Tanács elnöke Scrantonban elfogadta az egyezményt, melyet Masarykkal kötött. A határozat szerint „a kárpátaljai ruszinok, a legszélesebb önkormányzati jogokkal, mint állam, federatív alapon csatlakoznak a demokratikus Cseh-Szlovák köztársasághoz, azon föltétel alatt, hogy a mi országunkhoz kell tartozniok az összes eredeti kárpátalji ruszin vármegyéknek, mint Szepes, Sáros, Zemplén. Abauj, Gömör, Borsod, Ung, Ugocsa, Bereg és Máramaros“. Szavazásra került a

⁸⁾ A Ruténföld elszakításának pánszláv előzményeiről ír Darás Gábor (A Ruténföld elszakításának előzményei 1890—1920, Budapest. 1936.) A hazai ruténség Darás bizonyítása szerint mindig kifogástalanul teljesítette hazafiúi kötelességét. A nagy hatalmi aspirációknak csak néhányan estek áldozatul. L. Miskolczy Ágost: A máramarosi Skizma-per, Magyar Szemle, 1928.

⁹⁾ L. Szekfü: id. m. V. köt. 545. 1 (a magyar kormány) ... a keleti Felvidék gazdasági helyreállítására Egan Ede alatt állami kirendeltégeket szervez, Bereg megyében 13.000 hold havasi területet bérbevesz és ruténeknek adja, megmentve őket a bevándorolt galíciaiak uzorájától és az ottani mammuth-uradalmak (Schönborn) és gazdatisztiak elnyomásától“; Bartha Miklós: Kazárföldön. 1901. Kolozsvár (második kiadás 1939).

¹⁰⁾ L. Masaryk T. G.: Die Weltrevolution, 1927. 270. 1..

sor és az Egyesült Államok rutén lakossága 67%-ban döntött a csatlakozás mellett. Masaryk a jegyzőkönyv hiteles másolatát Ungvárra küldte, bizonyítékául annak, hogy mit kapnának a kárpátaljaiak, ha a köztársaság kötelékébe lépnének. A magyarországi ruténeknek nem állott módjukban, hogy hovatartozandóságuk felett döntsenek.¹¹⁾

Közben otthon az események átláthatatlan szövevénye támadt. Három Rutén Nemzeti Tanács is alakult és mindegyik más országhoz jelentette ki csatlakozását. Az ungvári Nemzeti Tanács Budapest felé fordult és autonómiát követelt, amelyet az 1918. X. néptörvény meg is adott. Röviden a következő pontokat foglalta magában: 1. §. A Magyarországon élő ruszin (rutén) nemzetet saját beligazgatásának, igazságszolgáltatásának, közoktatásának, közművelődésének, vallása gyakorlatának és nyelve használatának körében mind törvényhozási, mind kormányzati tekintetben teljes önrendelkezési jog illeti meg, amelyre nézve a jelen törvényben foglalt szabályok irányadók. (A forradalmi kormány az ország területén lakó nemzetiségeknek teljes önrendelkezési jogot akart biztosítani. Az első megoldás a rutének autonómiája lett volna.)¹²⁾ 2. §. Máramaros, Ugocea, Bereg és Ung vármegyék ruszin lakta részeiből Ruszka Krajna néven autonóm jogterület (kormányzósági terület) alakíttatik. (A Zemplén, Sáros, Abauj-Torna és Szepes vármegyék területén lakó rutének sorsát a békekötésig függőben hagyták.) 3. §. Ruszka Krajna minden autonóm ügyét saját szerveivel intézi. A Magyar Népköztársasággal közös ügyekben közös szervek járnak el. (Pl. külügy, hadügy, pénzügy, állampolgárság, magán- és büntetőjogi törvényhozás, közgazdasági és szociálpolitikai ügyek) A 4. és 5. §. Ruszka Krajna törvényhozói és kormányzati szerveiről szól (autonóm ügyekben ruszin nemzetgyűlés, közősekben magyarországi országgyűlés; ruszakkrajnai minisztérium és kormányzóság). A 6. és 7. §. a ruszakkrajnai miniszterről, budapesti székhelyéről, valamint a kormányzóról (Munkácson) határoz. A 8. §. szerint általános, titkos egyenlő és közvetlen választójoga lesz. A 9. §-ban a nem ruszin nyelvű népesség helyhatósági és kulturális autonómiája biztosíttatik. A 9. és 10. §. gondoskodik az államkincstári tulajdonnak a ruszin politikai nemzet birtokbavételéről, valamint a jelen törvény végrehajtásáról. Az utolsó § az azonnali életbeléptetésről szól.

Az Ungváron székelő Nemzeti Tanács a területi megoldással sem volt megelégedve. Budapestről azonban válasz nem érkezhetett, mert a kitört forradalom elszakította a fonalakat. Huszton.

¹¹⁾ L. Leo Epstein: Verfassungsgesetze, 1932. Reichenberg, 2. kiad. 112. és 310. 1. V. ö. Flachbart: System des intern. Minderheitenrechtes, 1937. Budapest. 427. és köv. 1. — H. Ballreich: Karpathenrussland, 1938, Heidelberg.

¹²⁾ L. a Jászi-féle „Keleti-Svájc“ tervét a ruténföldi orosz érdekeltség árnyékában Darás G.-nál, id. m. 46. 1.

ukrán megszállás alatt, az ottani Nemzeti Tanács Ukrániához, Eperjesen az eperjesi Nemzeti Tanács a cseh katonaság nyomása alatt a cseh-szlovák köztársasághoz való csatlakozás mellett foglalt állást. Mindennek a cseh katonai megszállás vetett véget.¹³⁾

A békekonferenciához előterjesztett cseh emlékiratban¹⁴⁾ (Memorie VI.) maguk a csehek is azt állították, hogy a magyarországi rutének sohasem tartoztak „Csehszlovákiához“, nem tartanak rájuk igényt. Mindazonáltal a béketárgyalásokon a rutén nép megkérdése nélkül a csatlakoztatás mellett döntöttek.

A Szövetséges és Társult Hatalmak, valamint a Csehszlovák Köztársaság között 1919 szeptember 10-én kötött szerződésben (Saint Germain en Laye) a kárpátalji rutén népet a köztársasághoz kapcsolták. Az 53. articulus II. Fejezetének 10—14. cikkei közelebbről határozták meg Kárpátalja jogi helyzetét.

A 10. cikk: Cseh-Szlovákország kötelezi magát arra, hogy a Ruthéneknek a Kárpátoktól délre fekvő területét, a Szövetséges és Társult Főhatalmak által megállapított határok között, a Csehszlovák államon belül a Cseh-Szlovák állam egységével összeférhető legszélesebb körű önkormányzattal felruházott autonóm egység alakjában fogja megszervezni. 1.1. cikk: A ruthének Kárpátoktól délre fekvő területe autonóm országgyűléssel lesz felruházva. A nyelvi, közoktatási és vallási ügyekben, valamint a helyi közigazgatási kérdések és a Cseh-Szlovák állam törvényei által oda utalt minden egyéb kérdés tekintetében az említett országgyűlés fogja a törvényhozó hatalmat gyakorolni. A rutének területének kormányzóját a Cseh-Szlovák Köztársaság elnöke fogja kinevezni s a kormányzó a rutén országgyűlésnek lesz felelős. 12. cikk: Cseh-Szlovákia hozzájárul ahhoz, hogy a rutének területének tisztviselőit, amennyire csak lehetséges, e terület lakói közül kell választani. 13. cikk: Cseh-Szlovákia a rutének területének méltányos képviselőt biztosít a Cseh-Szlovák köztársaság törvényhozó gyűlésében. A 14. cikk rendelkezése alapján a fontiek a Népszövetség garanciája alá helyeztetnek.

Az aznap kötött cseh-szlovák kisebbségi szerződésben a tényeknek meg nem felelően a rutén nép akaratelhatározására hivatkoztak. Az 1920 június 4-én kötött trianoni békeszerződésnek is az volt a jogalapja Kárpátalja autonómiájára vonatkozóan, hogy Magyarország csak az autonómia megadása ellenében tartozik a

¹³⁾ Az időbeli sorrendre részben Árky Ákos: Ruszinszko küzdelme az autonómiáért, 1918—1927. (1928. Budapest) vet világot.

¹⁴⁾ Raschhofer H.: Die tschechoslowakischen Denkschriften für die Friedenskonferenz von Paris 1919/1920. (1937.) 206. és köv. 1. Eredeti szöveg: Les Ruthénes de Hongrie n'ont jamais appartenu aux régions tchécoslovaques et la République tchécoslovaque n'émet pas de prétentions sur leur territoire. Néanmoins, le plan de les rattacher á notre État a été plusieurs fois envisagé. 210. 1. — És: Mais, il est bien entendu, que le rattachement de ce territoire á la République tchécoslovaque ne serait possible que si les Ruthénes l'acceptaient ou le demandaient eux-memes. 214. 1.

Cseh-Szlovák Köztársaságot elismerni (48. art.). Kiténik ez a Millerand-féle kísérőlevélből is.

„A rutén területre vonatkozó elhatározásukban a Szövetséges és Társult Hatalmak teljes tudatában voltak a felmerült nehézségeknek. Elfogadták a Ruténföld és a Cseh-Szlovák állam egyesülését az utóbbi állammal kötött szerződésben. Ez az állam különös módon biztosítja a rutének autonómiáját. Megegyeztek a Cseh-Szlovák állammal abban, hogy a szerződés intézkedéseit, amennyiben azok a néprajzi, vallási és nyelvi kisebbségekre vonatkoznak, a Nemzetek Szövetségének védelme alá helyezik. A Szövetséges és Társult Hatalmak úgy vélik, hogy köztük és a Cseh-Szlovák állam között létrejött szerződés a rutén autonóm tartomány népességének megadja a lehetőséget arra, hogy kívánságait nyilvánosan kifejezhesse. A Hatalmak a legkomolyabb figyelemmel lesznek ennek a népességnek a jövőben nyilvánított kívánságaira.“

Miután Kárpátalja elcsatolásának a rutén autonómia megadása jogi előfeltétele volt, úgy a trianoni 48-ik szakasz, mint a fenti kísérőlevél értelmében Magyarországnak a szerződéstől való visszalépés lehetősége meg volt adva.¹⁵⁾

A csehek kezdettől fogva az adott szó megszegésére, az autonóm jogok megghiúsítására törekedtek. 1919 novemberében a rutén autonóm alkotmány megállapításáig ideiglenesen a közigazgatási teendőket egy Direktóriumra bízta. Közzétették azt is, hogy a rutén parlament választása legkésőbb a cseh-szlovák országgyűlési képviselőválasztások megejtése utáni 90 napon belül tartandó meg. Ez nem történt meg. Ellenben 1920 február 29-én a prágai nemzetgyűlés a cseh-szlovák köztársaság alkotmánytörvényében sietett megcsónkítani az autonóm Kárpátalja jogait. Az alkotmánytörvény kimondja, hogy a csehszlovák köztársaság területe egy és sérthetetlen. Határai csak az alkotmánytörvény megváltoztatásával változtathatók meg. Kimondja továbbá azt, hogy Kárpátalját a csehszlovák parlamentben megfelelő számú képviselő és szenátor képviseli. Továbbá, ellentétben a fenti 11. cikkel, úgy szerkesztették meg az alkotmány törvényt, hogy Kárpátalja élén a kormány ajánlatára a cseh-szlovák köztársaság elnöke által kinevezett és a kárpátaljai országgyűlésnek is felelős kormányzó áll.¹⁶⁾

Ahogy kezdték, úgy folytatták. Zsatkovics, aki Amerikából jött és egyideig a kormányzói tisztséget is viselte, megúnta a csehekkel való küzdelmet és visszautazott. Hogy a lakosság közül mily arányban választottak tisztviselőket, kiténik abból, hogy 60.000 cseh telepedett le az országban. A rutén iskolákban cseh

¹⁵⁾ Flachbarth id. m. 433. 1.

¹⁶⁾ L. Leo Epstein, id. m. és Árky Ákos id. m., továbbá Gogolák Lajos: Ruszinszko a cseh politikában. Magyar Szemle, 1936. 2. sz.

nyelven cseh tanerők tanítottak. 1926-ban a nagyzsupa létesítésére, 1927-ben ennek újabb átszervezésére és a képviselőtestületek választására vonatkozó rendeletet adták ki. Az országos képviselőtestületben a tagok harmadát a belügyminiszter nevezte ki, a többit egyéb módszerekkel nyerték meg sötét játékokra. Az 1937-i .172. törvény „komolyabb lépés” volt az autonómia megvalósítása irányában, bár Prágának az autonóm kormányzat belügyi felett is felügyeleti joga volt.

A múlt év döntő helyzetbe sodorta a köztársaság e legkeletibb részét is. A bécsi döntést megelőző zavaros időben új kormány került az ország élére. A Ruténföld már nem tudott megnyugodni. Volosin Ágost mellé belügyminiszternek cseh tábornokot neveztek ki, miután nyilvánvaló lett, hogy a ruténség Bródv volt miniszterelnök vezetésével megunta a szenvedést a „demokratikus” államban. Kárpátalja felszabadulásáig forradalmi állapotban volt. Cseh katonaság és imperialista célokat szolgáló Szícs-csapatok — nemzetiségileg vegyes összetétellel — felforgatták az országot.

Amidőn a cseh-szlovák állam a szlovák ügy kiéleződésével képtelen volt a Ruténföldön a rend és közbiztonság fenntartására,

Magyarország erélyes kézzel fejezte be a húsz esztendeig tartó kietlen epizódot.

A rutén nép vezetőinek hívására a magyar katonaság március 14-e éjjelén három irányban hatolt be a Ruténföldre. Március 18-ára a honvédek teljesen megszállták a rutén tartomány területét. Három napra rá *Horthy Miklós* kormányzó szózatot intézett a rutén testvérekhez és ezzel megnyitotta a rutén nép történelmének harmadik, jövődöbeli korszakát. Magyarország kormányzója köszöntőszavai a természetadta együttélés elszakíthatatlan kötelékeire utaltak. „Mindannyian tisztában látjátok az érdekek azonosságát, az elválaszthatatlan együttélés szükségességét és azt, hogy a rutén népnek a magyar államiság keretén belül meg kell kapnia azt az önkormányzatot, amelyet azon kívül való életében elérni nem tudott. A nemzeti értékek biztosításán felül a rutén nép minden fiának meg kell találnia a maga anyagi boldogulását, biztos alapokat kell találni arra, hogy a leigázottság, a jogtalanság, a háttérbeszorítás korszaka után a szabadság, a jog és a testvéri összetartás korszaka virradjon fel a gens fidelissima, Rákóczi fejedelmünk szeretett népe részére.” A rutén nép autonómiáját, mellyel húsz évig hitegették, az idők követelményének megfelelő alakban megkapja.¹⁷⁾ Valószínű, hogy addig, míg az elmúlt húsz esztendő söpredék-népe nem távozott el a Ruténföldről és amíg a politikai törekvések szolgálatában teremtett tűzfészkeket ki nem oltották, a központi hatalom is nagyobb mérték-

¹⁷⁾ A kormányzó szózatának visszhangjára a dunavölgyi népeknél, a különben magyargyűlölő pozsonyi Grenzbote 1939. márc. 23-iki számát

ben nyújtja segítő kezét a rutén népnek. De a vallási, kulturális és alsóbb közigazgatási önkormányzat mielőbbi megvalósítása nemcsak a rutén, hanem a magyar nép érdekében is nagy jelentőségű.

Garzuly J. László.